

8.2.2019

EOAK/5322/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Iisa Suhonen

PYHÄSELÄN VANKILAN ESTEETTÖMYYS

Tarkastuspöytäkirja

Tarkastuskohde	Pyhäselän vankilan esteettömyys
Tarkastusajankohta	10.10.2018
Osallistujat EOAK:sta	Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen Vanhempi oikeusasiamies Matti Vartia Vanhempi oikeusasiamies Iisa Suhonen Neuvontalakimies Pia Wirta Tarkastaja Reima Laakso Notaari Sanna-Kaisa Frantti
Osallistujat tarkastuskohteesta	Johtaja - - - Apulaisjohtaja - - - Ma. apulaisjohtaja - - - Rikosseuraamusesimies - - - Rikosseuraamusesimies - - -

1 TARKASTUKSEN TARKOITUS

Tarkastus liittyy Pyhäselän vankilan tarkastukseen, josta on laadittu erillinen pöytäkirja (EOAK/4653/2018).

Tarkastuksesta ilmoitettiin vankilalle etukäteen. Esteettömyystarkastuksen tarkoituksena oli kartoittaa vankilan tilojen ja ympäristön esteettömyyttä sekä vammaisten henkilöiden osallisuuden toteutumista.

Tarkastuksen aluksi selvitettiin erityistehtävien vaikutuksia laillisuusvalvojan tarkastustoimintaan.

Eduskunnan oikeusasiamies on nimetty YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OP-CAT) tarkoittamaksi kansalliseksi valvontaelimeksi. Tässä tehtävässä oikeusasiamies tekee tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään tai voidaan pitää vapautensa menettäneitä. Tehtävä mahdollistaa esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttämisen tarkastuksilla. Tarkastuksen toimittamiseksi kansallisella valvontaelimellä on oikeus päästä toimipaikan kaikkiin tiloihin ja tietojärjestelmiin sekä oikeus keskustella luottamuksellisesti vapautensa menettäneiden henkilöiden ja toimipaikan henkilökunnan kanssa (Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 b §, 11 c § ja 11 g §). Pääpaino tehtävässä on ennalta ehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua ja oloja.

YK:n vammaissopimuksen ratifiointiin myötä eduskunnan oikeusasiamiehestä on tullut osa yleissopimuksen 33 artiklan 2 kohdan mukaista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. Tämän vuoksi oikeusasiamies kiinnittää tarkastuksilla erityisesti huomiota muun muassa toimitilojen esteettömyyteen sekä vammaisten henkilöiden osallisuuden toteutumiseen.

2 YLEISTÄ TARKASTUKSEN KOHTEESTA

Pyhäselän vankila on yksi Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluvista vankiloista, joka sijaitsee Joensuussa, Hammaslahdessa. Vankila on aloittanut toimintansa vuoden 1990 alusta uudisrakennuksena.

Pyhäselän vankilassa on vankipaikkoja yhteensä 87. Miesvangeille on 70 paikkaa ja naisvangeille 17 paikkaa.

Asuintiloina on 70 yhden hengen selliä ja 8 kahden hengen selliä. Selleissä on omat wc-tilat, mutta osastoilla on yhteiset suihkutilat. Ulkoilutiloja on kolme: miesten, naisten ja erillään ulkoilevien ulkoilutilat. Liikuntatiloja on kuntosali ja liikuntasali. Vankilan alueella on myös 330 metrin pururata, joka on käytössä ympärivuotisesti.

3 RAKENTAMISTA JA ESTEETTÖMYTTÄ KOSKEVIA OIKEUSOHJEITA

3.1 Esteettömyys maankäyttö- ja rakentamislaisissa (132/1999)

117 § Rakentamiselle asetettavat vaatimukset

Rakennuksen tulee soveltua rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sekä täyttää kauneuden ja sopusuhtaisuuden vaatimukset.

Rakennus on suunniteltava ja rakennettava ja rakennuksen muutos- ja korjaustyöt tehtävä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutos toteutettava siten, että rakennus täyttää siihen yleisesti ennakoitavissa oleva kuormitus ja rakennuksen käyttötarkoitus huomioon ottaen 117 a–117 g §:ssä tarkoitetut olennaiset tekniset vaatimukset. (21.12.2012/958)

Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.

Korjaus- ja muutostyössä tulee ottaa huomioon rakennuksen ominaisuudet ja erityispiirteet sekä rakennuksen soveltuvuus aiottuun käyttöön. Muutosten johdosta rakennuksen käyttäjien turvallisuus ei saa vaarantua eivätkä heidän terveydelliset olonsa heikentyä.

Rakentamisessa tulee lisäksi muutoinkin noudattaa hyvää rakennustapaa.

117 e § Esteettömyys (21.12.2012/958)

Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa uuden rakennuksen rakentamista, rakennuksen korjaus- ja muutostyötä sekä rakennuksen käyttötarkoituksen muutosta varten tarvittavia tarkempia säännöksiä:

- 1) rakennuksen sekä sen kulkuväylien ja hygieniatilojen mitoituksesta;
- 2) tasoeroista;
- 3) kokoontumistiloista ja majoitustiloista.

3.2 Valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (esteettömyysasetus, 241/2017)

Asetuksen 1 §:n mukaan tätä asetusta sovelletaan maankäyttö- ja rakennuslain 125 §:n mukaan luvanvaraiseen uuden hallinto-, palvelu-, toimisto-, liike-, varasto-, tuotanto- ja asuinrakennuksen rakentamiseen. Pientalon rakentamiseen sovelletaan kuitenkin ainoastaan 2–4 §:ää ja varasto- ja tuotantorakennuksen rakentamiseen ainoastaan 2–5, 8, 10 ja 11 §:ää.

Tätä asetusta sovelletaan myös maankäyttö- ja rakennuslain 125 §:n mukaan luvanvaraiseen hallinto-, palvelu-, toimisto- liike-, varasto- ja tuotantorakennuksen sekä asuinkerrostalon yleisten tilojen korjaus- ja muutostyöhön, laajentamiseen, kerrosalaan laskettavan tilan lisäämiseen ja rakennuksen käyttötarkoituksen muutokseen hallinto-, palvelu-, toimisto-, liike- tai asuinkäyttöön siltä osin kuin esteettömyyden parantaminen on rakennuksen ominaisuudet sekä toimenpiteen laatu ja laajuus huomioon ottaen tarkoituksenmukaista. Varasto- ja tuotantorakennuksessa tehtäviin edellä tarkoitettuihin toimenpiteisiin sovelletaan kuitenkin ainoastaan 2–5, 8, 10 ja 11 §:ää.

Mitä tässä asetuksessa säädetään tiettyyn käyttöön tarkoitettusta rakennuksesta, koskee myös vastaavaan käyttöön tarkoitettua muussa rakennuksessa olevaa tilaa.

Esteettömyysasetuksessa on säädetty yksityiskohtaisesti rakennuksen vaatimuksista seuraavilta osin: 2 § rakennukseen johtava kulkuväylä, 3 § rakennuksen sisäänkäynti, 4 § ovet, 5 § rakennuksen sisäinen kulkuväylä, 6 § rakennuksen muut tilat, 7 § yhteys tasojen välillä asuinrakennuksessa, 8 § yhteys tasojen välillä muussa kuin asuinrakennuksessa, 9 § wc- ja pesutila asuinrakennuksessa, 10 § wc-tila muussa kuin asuinrakennuksessa, 11 § muu hygieniatila muussa kuin asuinrakennuksessa, 12 § kokoontumistilat ja 13 § majoitustilat.

Ympäristöministeriön esteettömyysasetuksen perustelumuistiossa 27.4.2017 on kuvattu ja täsmennetty asetuksen tarkoitusta ja erilaisia soveltamistilanteita. Ympäristöministeriön ohjeeseen rakennuksen esteettömyydestä 26.3.2018 on koottu esteettömyysasetuksen säännökset ja niiden soveltamiseen liittyvät suositukset. Ohjeen tarkoitus on selventää asetuksen sisältöä, tarjota esimerkkejä asetuksen mukaisista ratkaisuksista ja kannustaa esteettömiin ratkaisuihin.

3.3 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD)

YK:n vammaissopimus ja sen valinnainen lisäpöytäkirja tulivat voimaan Suomessa 10.6.2016. Sopimus on voimassa laintasoisena säännöksenä.

Sopimuksen tarkoituksena on 1 artiklan mukaan edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Sopimuksen yleisiä periaatteita ovat 3 artiklan mukaan muun ohessa syrjimättömyys, täysimääräinen ja tehokas osallistuminen ja osallisuus yhteiskuntaan, mahdollisuuksien yhdenvertaisuus sekä esteettömyys ja saavutettavuus.

Sopimuksen 2 artiklassa on säännös ns. kohtuullisesta mukauttamisesta. Se tarkoittaa tarvittaessa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta tai kohtuutonta rasitetta ja jolla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia ja käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Sopimuksen 14 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet varmistavat, että jos vammaisilta henkilöiltä riistetään heidän vapautensa jollakin menettelyllä, heillä on yhdenvertaisesti muiden kanssa oikeus ihmisoikeuksia koskevan kansainvälisen oikeuden mukaisesti takeisiin ja että heitä kohdellaan tämän yleissopimuksen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti, muun muassa tekemällä kohtuullisia mukautuksia.

Sopimusosapuolet sitoutuvat 4 artiklan mukaan varmistamaan kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täysimääräisen toteutumisen vammaisille henkilöille sekä edistämään sitä ilman minkäänlaista syrjintää vammaisuuden perusteella.

Sopimuksen 9 artiklassa määrätään esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimusosapuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa a) rakennuksiin, teihin, kuljetukseen sekä muihin sisä- ja ulkotiloihin – koulut, asunnot, terveydenhuoltoyksiköt ja työpaikat mukaan lukien.

4 VANKILAN TILOJEN JA TOIMINTOJEN ESTEETTÖMYYDESTÄ TEHTYJÄ HAVAINTOJA SEKÄ APULAIKKEUSASIAMIEHEN KANNANOTOT JA SUOSITUKSET

4.1 Yleistä

Vankilaan on rakennettu jälkikäteen ensimmäiseen kerrokseen niin sanottu inva-selli, johon voidaan sijoittaa liikkumisesteinen apuvälineitä (esim. pyörätuoli ja rollaattori) käytävä vanki. Tilan puutteen vuoksi inva-selliä käytetään myös sellaisen vangin asuttamiseen, joka ei ole liikkumisesteinen. Tämä kuitenkin vain silloin, kun vankilassa ei ole inva-selliä tarvitsevaa vankia. Sellissä oli ollut jokin aikaa sitten pyörätuolilla liikkuva vanki.

Saadun tiedon mukaan vankilassa ei välttämättä aina tiedetä vangin vammaisuudesta tai hänen toimintakykynsä tms. vaikuttavista häiriöistä (kuten lievä kehitysvamma, autismin kirjoon kuuluvat kehityshäiriöt kuten Asperger, ADHD), ellei vanki itse anna tätä tietoa. Kuitenkin tällä tiedolla ja sillä, miten vamma tai häiriö vaikuttaa vangin elämään, on tärkeä merkitys siinä, minkälaisia tavoitteita vangille rangaistusajan suunnitelmassa asetetaan ja millä keinoilla hänellä on niihin mahdollista päästä. Tarkastajille jäi epäselväksi, miten vankiterveydenhuolto on mukana rangaistusajan suunnitelman laatimisessa ja seurannassa silloin, kun kyse on vangista, joka tarvitsee erityistä tukea.

4.2 Vankilan verkkosivujen ja tapaajan oppaan tiedot

Rikosseuraamuslaitoksen Pyhäselän vankilaa koskevilla verkkosivuilla tai ”tapaajan oppaassa” ei kerrota vankilan vierailutilojen esteettömyydestä tai siitä, miten vankilassa pääsee vierailemaan apuvälineitä (esim. pyörätuolia) käyttävä henkilö.

Tapaajan oppaassa (julkaistu verkossa 11.4.2018) todetaan, että valvotussa tapaamisessa tapaajia saa olla kerralla kaksi aikuista ja pienet lapset. Vangille annettavassa tulo-oppaassa puolestaan todetaan valvotun tapaamisen osalta, että tapaamassa voi olla kerrallaan enintään kaksi aikuista henkilöä.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että esteettömyyttä koskevista seikoista on hyvä tiedottaa ainakin siinä tilanteessa, kun vankilan tilat ja ympäristö eivät kaikilta osin mahdollista liikkumisesteisen henkilön omatoimista liikkumista ja voivat edellyttää joiltain osin erityisjärjestelyjä.

Tulo-oppaasta ei ilmene, lasketaanko vammaisen henkilön henkilökohtainen avustaja tapaajien lukumäärään.

4.3 Invapysäköinti

Pyhäselän vankilan alueella ei havaittu liikkumisesteisen henkilön käyttöön tarkoitettua autopaikkaa (erikseen merkittyä ”invapaikkaa”).

Käytännössä liikkumisesteinen henkilö joutuu jättämään auton vierailijoille varatulle sora/hiekkapintaiselle pysäköintialueelle, joka sijaitsee noin 100 metrin (ei mitattu) päässä vankilan portista. Erikseen ei selvitetty sitä, onko vankilan henkilökunnalle varatulla asfaltoidulla parkkipaikalla – joka sijaitse portin välittömässä läheisyydessä – riittävän leveitä autopaikkoja invapysäköintiä varten.

Asfaltoidulle piha-alueelle pääsemiseksi vierailija joutuu painamaan portilla summeria. Summeri oli sijoitettu korkealle pyörätuolia käyttävälle henkilölle. Summerin painaminen ei onnistunut autosta käsin vaan sitä varten joutuu nousemaan autosta.

Todetaan, että rakennuksen esteettömyydestä annetun asetuksen 2 §:n 3 momentin mukaan liikkumis- ja toimimisesteisen henkilön käyttöön tarkoitettujen autopaikoiden on oltava vähintään 3 600 millimetriä leveä ja vähintään 5 000 millimetriä pitkä ja se on merkittävä liikkumisesteisen henkilön tunnuksella.

Jos vankilarakennuksen välittömässä läheisyydessä ei ole invapysäköintipaikkaa, apulaisoikeusasiamies suosittaa sellaisen järjestämistä vankilan sisäänkäynnin läheisyyteen, esim. asfaltoidulle parkkipaikalle. Tämä edellyttäneen sitä, että vankila tekee asiasta esityksen kiinteistöä hallinnoivalle Senaatti-kiinteistölle. Samalla olisi hyvä selvittää, miten portin summerin käyttö saadaan esteettömäksi.

4.4 Induktiosilmukka

Saadun tiedon mukaan vankilassa ei ole kuulovammaisille henkilöille tarkoitettua induktiosilmukkaa. Apulaisoikeusasiamiehen mielestä tällainen voisi olla tarpeen esimerkiksi tapaamis- tai kuulustelutiloissa.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa vankilaa harkitsemaan esim. siirrettävän induktiosilmukan hankkimista.

4.5 Vierailijoiden sisäänkäynti ja tarkastus

Vierailijoille tarkoitettujen sisäänkäynnin oven vieressä on ovisummeri, joka on sijoitettu korkealle pyörätuolia käyttävälle henkilölle (kuvat seuraavalla sivulla).

Vierailijoiden henkilöllisyys tarkastetaan ja heidän tulee kulkea metallinpaljastimen läpi. Tarkastajille kerrottiin, että pyörätuolilla liikkuvat henkilöt eivät joudu kulkemaan metallinpaljastimen läpi vaan heidät tarkastetaan erillisellä käsikäyttöisellä metallinpaljastimella. Heidät ohjataan ulkokautta rakennuksen toiselle puolelle, josta on kulku pihan poikki päärakennuksen sisäänkäynnille. Tätä varten joutuu tulemaan pois kivetykseltä, jossa on korotusta (ei mitattu). Yhdessä kohtaa korotusta oli jonkin verran laskettu.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa sijoittamaan ovisummerin sellaiselle korkeudelle, että se on myös pyörätuolia käyttävän henkilön tavoitettavissa.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa vankilaa selvittämään, onko tarvetta luiskalle kohtaan, jossa kivetykseltä siirrytään päärakennuksen sisäänkäynnille johtavalle väylälle.

4.6 Perhetapaamistilat

Perhetapaamistila on välittömästi vierailijoiden sisäänkäynnin jälkeen ja sinne pääsee esteetöntä reittiä. Tapaamistilassa ei ole esteetöntä wc-tilaa, mutta tilan ulkopuolella sen välittömässä läheisyydessä on tilava inva-wc. Tila vaikutti muuten asiallisesti varustetulta, mutta siellä ei ollut hälytysnappia. Tarkastajille kerrottiin, että läheisyydessä oli vartijakoppi, johon kuulee, jos joku huutaa apua inva-wc:ssä. Perhetapaamistilan ovi on lukittu eli tapaajan tulee erikseen pyytää, jos haluaa päästä inva-wc:hen. Tapaamistilan vartijakutsunappi oli korkealla pyörätuolia käyttävälle henkilölle (n. 150 cm:n korkeudella).

Oleskelutilassa mahtuu liikkumaan pyörätuolilla, vaikka kulmasohva viekin paljon tilaa. Tarkastajille kerrottiin, että suunnitteilla oli vaihtaa sohva pienempään, jotta olisi enemmän tilaa mm. lapsille leikkiä.

Sen sijaan makuutilan puolella ei ole mahdollista päästä sängyn viereen pyörätuolilla. Tilassa olevan vaatekaapin tarpeellisuus jäi epäselväksi.

Apulaisoikeusasiamies ei pidä asianmukaisena, että inva-wc:tä käyttävä henkilö joutuu esim. huutamalla kutsumaan apua. Apulaisoikeusasiamies suosittaa hankkimaan tilaan kutsunapin, jota on mahdollista käyttää myös wc-pytyltä käsin.

Apulaisoikeusasiamies suosittelee löytämään kalusteiden sijoittelulla ratkaisua siihen, että makuutila olisi mahdollisimman esteetön.

4.7 Vankien vastaanotto

Valokuvaushuone – jossa siviilistä tulevat vangit kuvataan – sijaitsee ylemmässä kerroksessa kuin vastaanotto-osasto. Rakennuksessa ei ole hissiä. Huoneessa on lattiaan kiinnitetty tuoli, jota ei voi siirtää ja jossa vangin tulee istua valokuvauksen ajan. Tarkastajille kerrottiin, että käytännössä järjestely tarkoittaa sitä, että esim. pyörätuolia käyttävä vanki joudutaan kantamaan kyseiseen tilaan ja siirtämään pyörätuolista tavalliseen tuoliin, jotta valokuvaus saadaan tehtyä.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että valokuvaamiseen tarkoitettu huone ei sijaitse optimaalisesti vastaanotto-osastoon nähden. Apulaisoikeusasiamies suosittaa etsimään valokuvaamiselle esteettömän tilan, joka sijaitsisi samassa kerroksessa kuin vastaanotto-osasto.

4.8 Inva-sellin sijainti

Inva-selli sijaitsee tulo-osastolla. Osastolla ei ole yhteisiä tiloja ja sellien ovia pidetään suljettuina. Kaikki osaston sellihin sijoitetut vangit – myös inva-selliä käyttävä vanki – ruokailevat sellissään. Selleistä on mahdollista päästä päivittäin ulkoiluun.

Inva-selliin sijoitetulla liikuntaesteisellä vangilla on mahdollisuus ulkoilla pihalla, joka on tarkoitettu eristettyjen vankien ulkoiluun. Ulko-oven portaille on laitettu luiska.

Vaihtoehtoisesti inva-selliin sijoitettu vanki voidaan viedä ulkoilupihalle, jossa ulkoilevat suljetun tulo-osaston vangit. Ulkoilupihat olivat hyvin pelkistettyjä.

Kirjasto ja laitosmyymälä sekä poliklinikka ovat samassa kerroksessa kuin inva-selli ja niihin pääsee esteettömästi.

Vankien käytössä olevat puhelimet oli sijoitettu korkealle. Epäselväksi jäi, onko liikuntaesteiselle vangille järjestetty jokin muu mahdollisuus yhteydenpitoon.

Apulaisoikeusasiamies viittaa vankeuslakiin, jonka 1 luvun 3 §:n mukaan vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Vankilan olot on järjestettävä niin pitkälle kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Edelleen vankeuslain 1 luvun 5 §:n mukaan vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Vankeja ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa keskenään eri asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden, uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan taikka muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Vankeuslain 5 luvun 1 §:n mukaan osastolle sijoittamisessa on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelma, vangin yksilölliset ominaisuudet, ikä, vangin mahdollisuudet täyttää osallistumisvelvollisuutensa sekä vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, vangin tai muun henkilön turvallisuus ja rikollisen toiminnan estäminen.

Apulaisoikeusasiamies toteaa, että inva-sellin sijainti tulo-osastolla tarkoittaa käytännössä sitä, että liikuntaesteinen vanki joudutaan aina asuttamaan suljetulle osastolle, vaikka hänet voitaisiin muuten sijoittaa avoimemmalle osastolle. Apulaisoikeusasiamies katsoo, että nykyinen menettely liikuntaesteisen vangin sijoittelussa ei ole vankeuslain mukaista.

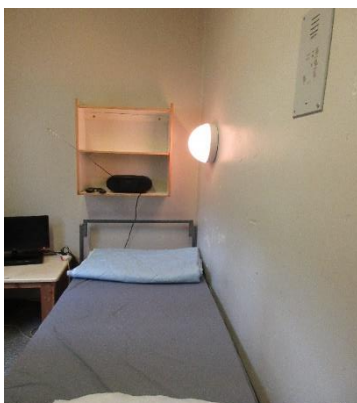
4.9 Inva-sellin varustus ja esteettömyys

Inva-sellin oviaukko on 90 cm leveä ja siinä on matala kynnyks. Sellin muoto (L-muoto) asettaa haasteita pyörätuolilla liikkuvalla. Vaikutti myös siltä, että sellissä ei ole mahdollista käyttää sähköpyörätuolia.

Kulman takana on noin 87 cm leveä sänky. Sängyn ja seinän patterin väli on noin 90 cm. Huoneessa ei ole sängyn kohdalla mahdollista kääntyä pyörätuolilla, joten henkilön tulee joko peruuttaa sängyn luo tai poistua peruuttamalla sen luota.

Huoneen kutsunappi on sängyn yläpuolella korkealla ja huonosti yletettävissä sängyltä käsin. Lattialta käsin kutsunappi ei ole lainkaan yletettävissä.

Huoneessa on tv ja jääkaappi. Sinne oli tuotu myös vaatekomero, johon on mahdollista laittaa vaatteita pyörätuolista käsin. Sen sijaan seinälle kiinnitetyt vaatekoukut ovat niin ylhäällä, ettei pyörätuolista ole mahdollista ripustaa niihin mitään. Sänky on tavanomainen vankilassa käytettävä sänky, jonka korkeutta ei ole mahdollista säätää. Sängyssä oli tarkastushetkellä kaksi tavallista patjaa päällekkäin.

Kysyttäessä tarkastajille kerrottiin, että vankilalla ei ole tarjota erityispatjoja vaan terveydenhuollon tulee järjestää sellainen, jos siihen ilmenee tarvetta.

Heräsi epäily siitä, onko sellin sänky soveltuva (leveys, korkeus, patja) liikuntaesteiselle henkilölle. Vammainen henkilö voi tarvita esimerkiksi leveämmän sängyn, jotta pääsee kääntymään tai erikoispatjan ehkäisemään painehaavaumia. Nämä yksilölliset erityistarpeet ja mahdolliset mukautustoimet tulee selvittää vammaisen vangin kohdalla. Tämän arvioinnissa tarvittaneen terveydenhuollon lausunto. Toisaalta on todettava, että jos tilaan tuodaan leveämpi sänky, jää sen ja seinän väliin nykyistäkin pienempi tila ja mahdollisesti pyörätuolilla ei enää sen jälkeen ole mahdollista päästä sängyn viereen.

Sellissä on oma wc/suihkutila, mitä apulaisoikeusasiamies pitää hyvänä asiana vammaisen vangin yksityisyyden suojan kannalta. Tilaan pääsy on esteetön. Ovessa ja seinällä on kahvat. Tilassa ei ole kutsunappia tai muutakaan hälytintä. Tilassa on bidee-suihkun lisäksi kiinteä kattosuihku. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vangin halutessa suihkuun hänellä ei ole mahdollista käsिसuihkulla ohjata vettä. Tarkastajille kerrottiin, että edellisellä asukkaalla oli ollut käytössä vankilan lainaama suihkutuoli pyörillä, mikä mahdollisti sen, ettei asukkaan oma pyörätuoli kastunut. Tästä huolimatta myös suihkua varten tarkoitettua tuolia käyttävällä vangilla tulisi olla myös käsисuihku.

Apulaisoikeusasiamies katsoo, että inva-sellin kutsunapin sijainti on huono, koska siihen on vaikeuksia ylettyä sängystä käsin. Lattialta käsin kutsunapin käyttö vaikutti mahdottomalta pyörätuolille liikkuvalla. Apulaisoikeusasiamies suosittaa vankilaa harkitsemaan esim. langattoman hälytinalaitteen hankkimista tilaan. Tällainen on käytössä ainakin Keravan vankilan tulo-osastolla.

Apulaisoikeusasiamies suosittaa, että inva-sellin wc/suihkutilaan hankitaan käsисuihku ja kutsunappi, jota on mahdollista käyttää myös wc-pytyltä käsin.

5 APULAIKIOKEUSASIAMIEHEN TOIMENPITEET

Apulaisoikeusasiamies saattaa Pyhäselän vankilan, tietoon edellä kohdassa 4 mainitut asiat.

Apulaisoikeusasiamies pyytää ilmoittamaan **1.5.2019 mennessä**, mihin toimenpiteisiin tarkastushavainnot, kannanotot ja suositukset ovat antaneet aiheetta.

Pöytäkirja lähetetään tiedoksi myös oikeusministeriölle, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle, Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle sekä Vankiterveydenhuollon yksikön johtajalle.

Pöytäkirjan vakuudeksi

lisa Suhonen
vanhempi oikeusasiamiehensihteeri